

DAGSINS MEINING

Neyðugt við semju út um landsstýrið

Landsstýrisflokkarnir eru ikki samdir um, hvussu ein nýggjur trygdar- og verjupolitikkur skal orðast, frættist aftur í síðstu viku. Tað hoyrdist eisini síðsta heyst. Men so skiltist, at flokkarnir vóru við at koma ásamt um eina orð-ing at leggja fyri Løgtingið sum eitt uppskot til samtyktar, væntandi at umrøða saman við eini frágreiðing um verjupolitisku viðurskifti Føroya.

Okkara trygdarpolitikkur - hóast talan er um eitt danskt mál søki - kemur fram í fleiri løgtingssamtyktum. Tann fyrsta er frá 1940, tá Løgtingið boðar frá, at tað er "stoða tingsins at halda Føroyar utanfyri bardagan og ósemjuna landanna millum". T.m. at fólkavalda tingið sigur, at Føroyar skulu vera óheftar. Hesa støðu hevur eingin síðani sett spurnartekin við.

Eftir at NATO hevði avgjørt at byggja støðir her á landi, mótmælti Løgtingið, og samtyktin er endurtikin tvær ferðir. Í 1970 samtykkir Løgtingið "at Føroyar verða hildnar utan fyri ósemjur landanna millum og her-málsligar samgongur" og Løgtingið mótmælir "at her-menn verða knýttir at Sornfellis- ella Eiðisstöðini og noktar fyri, at krígsútgerð verður goymd á føroyskum land- ella sjóøki". Hetta hevur verið Løgtingsins støða higartil, hóast hvørki Danmark ella NATO hava virt hana.

Samtyktin frá 1970 er ein herðing, tí upprunaliga orðingin "ósemjuna" er broytt til "ósemjur" og harafturat staðfestir Løgtingið, at Føroyar skulu haldast utan fyri "hermáls-ligar samgongur". V.ø.o. skulu Føroyar vera óheftar - neutralar. Hóast Føroyar avgjørt hava stuðlað vestur-lendskan verjupolitikk, staðfestir samtyktin, at vit vilja haldast utanfyri.

Eingin hevur skotið upp at broyta hesar samtyktir. Men nú eru hesar samtyktir, sambært lógmanni, ein forðing fyri, at Føroyar kunnu virka sjálvstöðugt á hesum øki, og tí má ein nýggi samtykt gerast. Eitt annað er, at tær eru neyvan í samljóð við heimspolitisku støðuna ídag.

Hetta er eitt álvarsamt mál, og uppaftur meiri álvarsamt er, at landsins stýri ikki er samt um, hvussu okkara trygdar-politikkur skal orðast. Uppskotið hjá lógmannsskrivstovuni er ikki alment kent, men formaður Tjóðveldisflokksins hevur fleiri ferðir boðað frá, at vit skulu verða sam-ráðingarpartur á hesum øki, og at einki skal kunna gerast, uttan at vit góðtaka tað. Hóast málsøkið er danskt, er tað óivað føroyskur fólkavilji, at í málinum um trygdar- og verjupolitikk ber ikki til, at danir gera, sum teimum lystir. Tað er ikki demokratiskt, og føroyingar eiga, sum støðan í dag er, at hava avgerandi orðið at siga.

Trygdar- og verjupolitikkur er týðandi landsmál, og tað hevur stóran týðning, at Løgtingið er samt. Tí eiga løg-maður og varaløgmaður ikki at halda fram at gera uppskot og mótoppskot, men taka upp samráðingir millum landsstýrið og andstøðuna um eina nýggja samtykt. Henda má vera í samljóð við støðuna í Føroyum og heimspolitisku støðuna í dag, og sum endurtekur óheftu støðu Føroya og staðfestir rættindi Føroya á hesum øki.

Sosialurin

Sosialurin

Sosialurin
Stovnaður: 1927
Ábyrgdarblaðstjóri: Jan Müller
jan@sosialurin.fo
Blaðstjóri: Eiríkur Lindenskov
eirikur@sosialurin.fo
Figgjarleiðari: Jákup Mørk
jakup@sosialurin.fo
Marknaðardeild: lysing@sosialurin.fo
Jonhard Hammer jonhard@sosialurin.fo
Finnbjørg Nattestad
finnbjorg@sosialurin.fo
Durita Simonsen durita@sosialurin.fo

VIÐMERKINGAR

Øll kunnu koyra – men ikki parkera

Jákup Lindenskov

Tær skuldu niður aftur eftir jólahátíðina henda ársins fyrsta leygarmorgun. Fóru úr Havn í góðari tíð, skrav-aði frostið av frontrútinum, so líðandi lýsti fyri degi, snjóskryðd vóru fjøllini, spegilsmýundin í Mjáu-votnum. Komin úr tunlin-um Leynarmegin heldur dóttirin fyri, at »pent er tað ikki at siggja illa fráfarna lendið uttan um tunnilin« – samstundis kaga vit oman á fagra beltin – Tróðin hjá Jensi – og so fóru vit í tunn-ilin, fyra minuttir og vit vóru á Vágalandinum.

Tá vit koyra inn í Sanda-vágs bygd blinkar ferðslu-talið 67, so beint eftir regl-unum koyrdu vit neyvan, tað drap eitt sindur burtur-

úr, men vit koma í øllum góðum á flogvøllin, men hvat nú? Bilar, bilar, alla-staðni, ikki so frægt at tú sleppur av við fólk og fæ. Koyri ein umgang afturat, men nei, bilur í bil uttan fyri bilabásarnar, so seti eg bilin nakað væl framman

fyri bussin uttan fyri at-komuhøllina at sleppa av við góðsið. Steðgi. Eitt brøl og síðani fleiri, sum frá ðð-um tarvi. Tað er bussurin, sigur konan, koyri so út-aftur, men alt tað sama. So koyri eg aftan fyri bussin, annar bilur setur ferðagóðs av, sum á hvalabaki, hættis-ligt, ert tú ikki fótímur. Sleppa av við góðsið, koyri so enn einaferð runt, einki pláss, hvørki ovarliga ella niðarliga, eisini standa bilar fram við básarnar. Longur yvir, har eru nokur tóm pláss, »sjúkabilur« stendur á skeltinum, nei, tað ber ikki til, so »løgregla«, all right, har seti eg hann, vilja teir mær nakað, ja so siti eg í »úlvins kjafti«. Fari í høllina, gangi framvið undir takskegginum, har er

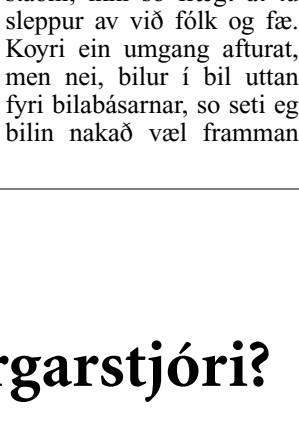
tátt og skervað.

Útafturkomin er hetta argiliga bláa pappirið undir viskaranum. Og so er ikki annað enn at gjalda og vera glaður.

Bussførarin fróir seg, gloymd er gron og brøl.

Spurningurin er: vóru hatta vísmannaorð hjá Bjarna, hendan dagin tunnilin var tikin í brúk, »nú kunnu øll koyra, sum tey vilja«. Tað kann kosta, tá viðurskiftini eru »so væl skipað, sum tey nú eru«?

Eitt afturat, var tað ikki eitt hugskot, at Flogvøllur-in átti nakrar saltsekkir?

Hvør er borgarstjóri?

Jógvan Arge
Býráðslimur fyri Tjóðveldisflokkin

Áhugavert var at lesa nýggjársblaðið hjá býráðs-limunum Beate L. Samuel-sen og Tórfinni Smith í Dimmalætting herfyri. Har vóru tíðindi at frætta um standin í býráðssamgong-uni, sum ikki hava verið frammi áður.

Ongantið hoyrdist nakað aftur frá tí sáttarfundinum, sum Jan Christiansen, borgarstjóri, segði seg ætla at halda í samgonguni til tess at fáa greiðu á viður-skiftunum millum seg og hin borgarstjóran Heðin Mortensen.

Jan Christiansen var í óðini um, at Mortensen í heilum tók upp á seg heitið sum virkandi borgarstjóri, og borgarstjórin vildi vera

við, at hann fekk ikki farið á WC fyri hinum borgar-stjóranum.

Samgongan tyktist vera í ringum sjógví, og kallað varð inn til fundar bæði her og har at slætta sjógv, alt meðan Tjóðveldisflokkurin beyð seg fram at koma upp í samgonguna.

Eftir ein fund í Føroya Væl segði Mortensen í bløðunum, at Christiansen

noyddist at finna seg í sær, tí hann hevði flestar at-kvøður á sambandslistan-um, og hann teknaði Sam-bandsflokkkin í Havnar Býráð.

Eftir ógvisliga útfallið frá Christiansen framman und-an skiltu vit nú púrt onki, men líkt er til, at hetta var tann faktiski útgangurin av orrustuni millum borgar-stjórnarnar báðar.

Í nýggjársblaðnum hjá Dimmalætting kemur und-an kavi, at sáttarfundurin hjá Jan Christiansen helst ongantið er hildin.

Blaðstjórar á nýggjárs-blaðnum eru samgongu-limirnir í býráðnum, Beate L. Samuelsen og Tórfinn Smith.

Tey skriva undir einari søtari mynd av Mortensen,

at "tað var eisini Heðin, sum fór úr stríðnum við óða borgarstjóran sum sigurs-

harri, tá Jan gjørdist kúrrur sum eitt lamb stutt eftir, at hann hevði kravt Heðin úr samgonguni - sum ikki einaferð".

Tey skriva eisini, at "Jan mátti vitað líka væl, sum øll onnur, at yvirlivarin Heðin tekur allar møgu-leikar, sum bjóðast at koma fram í ljósið".

Loyvi mær tí fyri at fáa fulla á greiðu á málinum at spyrja samgonguna í Tórs-havnar Býráð:

»Hvør er nú borgarstjóri, og hvør er á wc?"«

Tinghellan

Misálit og Kanning

Nakað hvirt hevur verið á tinghelluni eina tíð, men nú verður hesin táttur tikin uppaftur. Kári á Rógvi leggur fyri við nøkrum greinum um politisku skipanina og samspælið millum politikk og lóg

Kári á Rógvi

Nú er kanning gjørd av usitingini av lóg um umskip-an av lánum hjá fjarsfiskiflotanum er, at tingmenn fara at halda seg aftur við at kanna fyri-sitingina í framtíðini, tí er nakað sum helst at filast á, so krevja fjelmiðlarnir og ávisir viðmerkjarar, at "landsstýrismaðurin skal fara frá - í gjár heldur enn í dag".

um. Á enskum verður tosað um ‘flýggjanina frá polit-ikki’. Heldur enn at taka støðu sjálvir, vilja ting-menn hava onkran jurist at siga, at nakað er galið.

Løgtingið átti heldur enn at goldið fyri hesar um-vegis kanningar, sjálvt at havt fólk í starvi, sum burt-urav kannaðu, um almennir stovnar á rættan hátt fyri-sita - halda og akta - lands-ins lógir. Tá teir lóg- og talkonu nördarnir eru lindir at granska pappírini, eiga tingmenn at kalla til fundar. Hesir fundir eiga, sum siður var í gomlum døgum, at vera almennir. Tað merk-ir á okkara døgum, at teir verða sendir beinleiðis í sjónvarpi, og har eiga ting-menn at spyrja landsstýris-menn og fyrisitarar um hvat og hvussu. At enda eiga tingmenn at gera sínar nið-urstöður. Summun kunnu teir rósa, øðrum kunnu teir ábreiðsla. Nøkur gul kort skulu gevast - og onkuntið okkurt reytt.

Størsti vandin við hesum málinum um umskipan av lánum hjá fjarfiskiflotanum er, at tingmenn fara at halda seg aftur við at kanna fyri-sitingina í framtíðini, tí er nakað sum helst at filast á, so krevja fjelmiðlarnir og ávisir viðmerkjarar, at "landsstýrismaðurin skal fara frá - í gjár heldur enn í dag".

Limirnir í vinnunevndini gera nakrar broytingar í uppskotinum, millum ann-að vilja teir tryggja, at landskassin fær nakað av sínum lánam aftur, um tað visir seg, at skipini orka at gjalda nakað uppá tey al-mennu lánini. Men eftir stendur ein lóg, ið hevur til endamáls at skriva niður almenn lán til tess at varðveita fjarskipaflotan. Treytirnar eru millum annað, at landið fær veð fyri sínum umløgdu lánum, og at aðrir eisini skriva sini lán niður, ella at eginpen-ingurin økst. Harumframt skal ein nevnd við trimum limum veita ráð, tá lán skulu umleggjast.

Tá nú málini koma fyri, vísa seg fleiri ivamál. Mill-um annað er spurningurin, hvat nú við nýiløgum, klassingum (umvælingum, sum sýnið krevur), ella øð-rum umvælingum, sum ant-in er neyðugar fyri at skipið kann sleppa til fiskiskap aftur, ella sum økja um virðið á skipinum og økja ta upphædd, sum skipið klárar at forrenta - kann landsstýrið í veðrætti víkja fyri teimum. Hetta er spurningar, sum lógin ikki gevur svar uppá. Tann, ið skal fyrisita eina slíka lóg skal víða uppmítið hvørjum øðrum atlitini til endamálið við lógini - at bjarga fjar-

fjarleiðum við at eiga nakr-ar gyllin uttanbiggja. Um vit ikki rokja hesi rættindi, missa vit tey. Fiska føroysk skip ikki alsamt við Sval-bard og aðrar fjarðar strendur, fara sjøgulig rættindi fyri bakka.

Løgtingsmenn víta, at tað ber til at fáa ein part av al-mennu pengunum aftur við at lata hesi skip fara á heys-in og verða seld á útlendsk-ar hendur. Men henda vetr-arðag taka tingmenn undir við, at betri er at lata nakrar almennar milliónir fara aftur við borðinum, um tað eydnast at varðveita hesi góðu nýmótans skip og tey føroysku rættindini á fjarleiðum.

Meirilutin, heruppi Jørg-en Niclasen og Bjørn á Heygum tekur undir, men

mælur tó til nakrar broyt-ingar í lógini. Henrik Óld mælir eisini til nakrar broytingar, og átalur, at tað ikki hevur borið til at bjarga einum øðrum skipi. Heini O. Heinesen mælir frá at samtykkja lógina, og kallar lógina ein blankokekk, ið ikki hjálpir rekjufлотanum framyvir.

Limirnir í vinnunevndini gera nakrar broytingar í uppskotinum, millum ann-að vilja teir tryggja, at landskassin fær nakað av sínum lánam aftur, um tað visir seg, at skipini orka at gjalda nakað uppá tey al-mennu lánini. Men eftir stendur ein lóg, ið hevur til endamáls at skriva niður almenn lán til tess at varðveita fjarskipaflotan. Treytirnar eru millum annað, at landið fær veð fyri sínum umløgdu lánum, og at aðrir eisini skriva sini lán niður, ella at eginpen-ingurin økst. Harumframt skal ein nevnd við trimum limum veita ráð, tá lán skulu umleggjast.

Tá nú málini koma fyri, vísa seg fleiri ivamál. Mill-um annað er spurningurin, hvat nú við nýiløgum, klassingum (umvælingum, sum sýnið krevur), ella øð-rum umvælingum, sum ant-in er neyðugar fyri at skipið kann sleppa til fiskiskap aftur, ella sum økja um virðið á skipinum og økja ta upphædd, sum skipið klárar at forrenta - kann landsstýrið í veðrætti víkja fyri teimum. Hetta er spurningar, sum lógin ikki gevur svar uppá. Tann, ið skal fyrisita eina slíka lóg skal víða uppmítið hvørjum øðrum atlitini til endamálið við lógini - at bjarga fjar-

fiskiflotanum - og treytir-nar í lógini - at landið fær veð í skipunum og part í tí, sum skipini klára at gjalda.

Kanning og kritikkur

Turið Debes Hentze hevur sum kanningarstjóri gjørt kanningina. Kanningin byggir á 8 skrivligar spurn-ingar frá løgtingsformann-inum. Spurningarnir snúgva seg um tær ymsu treytirnar fyri umleggj-ingunum, serliga um veðstöðu, ummæli frá 3-manna-nevndini, likaregluna og kravið um øktan eginpen-ing. At enda spyr løgtings-formaðurin um grund er at halda, at "ávisur landsstýr-ismaður" hevur skúgvað til viks tær skyldur, sum liggja á honum.

Kanningin er góðar 70 síður til longdar, men hevur onga samanumtøku, onga samlaða niðurstøðu, onki sum lyftir hetta málið upp á nakað hægrí stig ella setur tað í politiskt ella fyrisit-ingarligt perspektiv. Kann-ingin er ring og keðilig at lesa og manglar bæði greið tilmæli um, hvat tingið skal gera, og greið tilmæli um, hvat og hvussu fyrisitingin skal gera betri í framtíðini. Kanningarstjórin leggur øgiligan dent á bert at svara tí, ið spurt verður, heldur enn at lýsa málið til fulnar, so allir meinigir føroyingar kunnu skilja tað.

Serliga orkymlandi er, at Turið Debes Hentze ikki nevnrí nøvn. Jørgen Nicla-sen verður als ikki nevndur í kanningini. Fiskimálastýrið (nú: ráðið) verður nevnt "landsstýrið", so lesarin fleiri ferðir ivast í, um hesi skipamál eru viðgjørd á landstýrisfundi, og hvørki 3-mannanevndin, reiðarar ella eigarar verða nevndir við navni.

Turið Debes Hentze svarar uppá flestu spurningar-nar, at alt er í lagi, ella at fyrisitingin í mesta lagi er "óheppin". Har, sum krit-ikkurin er harðastur er um nevndu spurningar um at víkja fyri nýiløgum og um-vælingum í málinum um skipið Høgafoss. Turið fær tað burtur úr viðmerking-unum til lógina, at landið undir ongum umstøðum má fáa verri veðstöðu enn áðr-enn, og at tað annars er skeivt atborðið, tá fiski-málastýrið víkur fyri 7 milliönum av nýggjum láni til slíkar iløgur og umvæ-lingar, sum reiðarið og fiskimálastýrið halda vera

neyðugar.

Her haldi eg, at Turið leggur ov stóran dent á treytirnar og mannagongd-irnar í lógini og ov litlan dent á endamálið við lógi-ni. Endamálið var, at land-ið skuldi seta pengar og virðir til í royndini at bjarga nøkrum fiskiskipum. Í

øllum forum er talan um metingar, sum byggja á óvissu um oljupris og rækjupris og mangt annað. Fiskimálastýrið heldur uppá, at stýrið metti hesa víking vera neyðuga, og vera inn-anfyri tað, sum skipið klár-aði. Turið Debes Hentze hevur ikki ómakáð sær at kanna, um metingin hjá stýrinum vísti seg at vera røtt eftirfylgjandi (mær vit-andi siglir skipið enn), ella um iløgurnar veruliga vóru gjørdar ella vóru neyðugar. Ikki at rokna figgjarorkuna av nýggjum og seta tað á eitt pappír, var ein formfeil-ur, men kanningin avðúkar ikki, at fiskimálastýrið sjálvt metti, at skipið ikki fór at klára øktu skuldina ella at virðið á skipinum ikki hækkaði.

Spurningurin um at víkja í veðstöðu fyri iløgum og umvælingum er ein tulkjng-arspurningur, sum ikki und-ir nøkrum umstøðum kann hugsast at føra við sær revs-ing ella endurgjaldsskyldu. Hvussu trupul hesin spurn-ingur er, sæst best av, at 3-mannanevndin við serførd-ingum tann 24. apríl 1998 sigur tað als ikki vera heim-ild at víkja, meðan sama nevndin 20. august 1999 viðmælir at landið víkur.

Hálvkvøðin vísa

Tað allar mest óhepna við frágreiðingini er ein hálv-kvøðin vísa um ósakliga framferð viðvíkjandi Høga-fossi úr Sandavági. "Trýstið á landstýrið var stórt, fram-gongur í hesum máli, sum gjørdist sera drúgt... Nógv brævaskifti hevur verið, herundir eisini brøv, stílað beinleiðis til ovastu leiðsl-una í Fiskimálaráðnum og til landstýrismannin sjálv-an."

Hetta er at rógva uppund-ir, at bæði privatir persónar, sum ikki sleppa til orðanna at verja seg, fyrisitarar á fiskimálaráðnum og Jørgen Niclasen hava tikið ósaklig atlit ella gjørt annað ólóg-ligt. Kanningin gevur ongar ábendingar um, at so er. Ikki minst tí Turið Debes Hentze ikki endurgevur hetta samskiftið, ikki nev-n-

ir nøvn, ikki letur lands-stýrismannin gera sínar viðmerkingar til hetta, og ikki kannar um umlegging-in førði við sær at privatir finga ágóða, sum teir ikki áttu at fáa.

Hvat eigur tingið at gera?

Løgtingið kann nú velja tvær leiðir, ta rættarligu ella ta politisku. Sum er, haldi eg ikki, at tað er grundarlag fyri nøkrum sakarmálið móti Jørgen Niclasen. Tað er ikki rimiligt at revsa tann, sum hevur skrivað undir blankokekkin, tá tað var løgtingið sum játtaði kekkin.

Eftir stendur tí tann politiska leiðin. Tað er púra frítt hjá tinginum at koyra Jørgen Niclasen frá. Tað er eisini púra frítt hjá Jørgeni sjálvum at fara fyri at skapa politiskan frið - hann kann so koma inn aftur á vøllin seinni. Men eisini politisk-ar avleiðingar eiga at byggja á haldgott grundar-lag.

Serliga eiga teir, sum hava reist málið - ikki minst Tórbjørn Jacobsen og Heini O. Heinesen - greitt at siga, hvat teir sjálvir halda um málið, er tað nóg væl upp-lýst, halda teir, at nakar fekk ólógligan vinning av málinum? - og um teir vilja geva gult ella reytt kort.

Men í øllum forum eigur tingið at gevast við hesum slagnum av kanningum og venda aftur til tað, sum er føroysk mentan og sið-venja, og opið og alment spyrja Jørgen Niclasen um hesi viðurskifti og síðani gera sína egnu niðurstøðu,